

КАКВО Е БИБОП?

Ма Цаоджъ

Още като чуем думата „бибоп“, си задаваме въпроса: що за музикален стил е това? *„Още по-странно е когато погледнем назад към историята, когато бибопът е бил възприеман не толкова като забавен, а по-скоро като хаотичен музикален стил. Но всъщност в него се таи една строгост почти като тази на сериозната камерна музика“*¹. Бибоп е музика, която се появява по време на Втората световна война. Въпреки че някои от най-значимите изпълнители на този музикален стил никога не са служили в армията, голяма част от музикантите поемат удара на войната, преживявайки тежки житейски преломи: напускане на родните си домове, стачки, расизъм, сегрегация, социално и икономическо неравенство.

Зараждане на бибоба

Бибопът води началото си от суинг музиката и се характеризира с бързо темпо, наличие на импровизации, сложни хармонии и акордови прогресии, както и фокус върху индивидуалната виртуозност. Бибоп или само боп е стил в джаз музиката. Той започва да се развива постепенно в началото на 40-те години на миналия век и достига най-големия си разцвет и завършеност като стил около 1945 г. *„Смята се, че думата „бибоп“ произлиза от няколко срички, които джаз музикантите си припяват, когато свирят или си тананикат, докато възпроизвеждат дадена мелодия“*². Когато този стил

---

¹ 《爵士乐聆听指南》2019年--北京图文天地制版印刷有限公司--John F. Szwed 著；任敏译--P126
(Швед, Джон. Ръководство по слушане на джаз. Превод Жън Мин. Пекинска печатница Ту уън тиен ди, 2019, с. 126.)

² 《纵横爵士乐》2019年--上海音乐出版社--丁晓宇, 廖季文--P22
(Дин Сяо-ю, Ляо Дзиуън. Джазът надълго и нашироко. Издателска къща „Шанхайска музика“, 2019, с. 22.)

постепенно става популярен, музикалните критици с любопитство се обръщат към Дизи Гилеспи с въпроса: „Музиката, която свирите, е много интригуваща, какъв стил е?“ Самият Гилеспи не може да даде конкретно название, защото това е една безсмислена сричка, създадена от джаз музикантите, докато свирят. Ето защо музикантът отговаря, че този стил музика е „be-bop-pity-bop-pity-boo“ (би-бопити-бопити-буу). На следващия ден във вестника се появява статия, че джаз музикантът Гилеспи и колегите му са измислили нов стил на джаз музиката, наречен бибоп (be-bop).

Бибоп скалата често завършва с отличителен звуков модел. Тази ритмична група от тонове често се тананика като „рибоп“ или „бибоп“ .

„Преди бибопът да стане най-известната форма на джаза, суингът е бил основният джаз стил, който се е изпълнявал.“³ Суинг музиката е изключително популярна, тъй-като тя привлича със своя танцуваелен характер. През този период импровизацията все още е важен елемент в джаза и суинг оркестрите използват музикални аранжimenti, включващи популярни танцови мелодии.

Броят на биг бендовете значително намалява в края на Втората световна война, главно защото суинг музиката, изпълнявана от тях, става стереотипна и липсват нововъведения. Някои джаз музиканти считат, че композиторите, които адаптират музикални произведения, почти не оставят място на солистите за импровизация. От музикална гледна точка повечето композитори

---

³ Messinger, Colin M. How Bebop Came to Be: The Early History of Modern Jazz, 2013.
https://cupola.gettysburg.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1263&context=student_scholarship

и изпълнители са твърде консервативни и предпазливи, за да въведат в творчеството и изпълнението си нови елементи, и предпочитат да спазват стандартния, синкопиран ритъм и традиционната мелодична линия в такт 4/4. През десетте години, в които биг бендът е водещ на музикалната сцена, музикантите започват да се отегчават от еднообразния начин на изпълнение. Някои от по-даровитите таят желанието си да импровизират мелодии, чрез които по-добре да изразят себе си, но в биг бендовете няма много възможности за импровизация в музикалния стил и така реално музикантите се оказват възпрепятствани да разгърнат таланта си. *„Но около началото на 40-те години много талантиливи солисти започват да се чувстват ограничени от структурата на биг бенда. По тази причина те започват да напускат големите оркестри и се опитват чрез създаване на импровизации и солови идеи да постигнат собствен успех.“*⁴

За някои музиканти комерсиалният успех на суинга в крайна сметка води до ненужни ограничения: обособен ритъм, опростена хармонична прогресия, традиционна мелодична структура и твърде малко лично пространство за изява. Повечето от тях желаят по-скоро да се освободят от тези ограничения и някои от по-младите изпълнители започват да експериментират със свои собствени идеи в по-тесен кръг. Ето защо най-ранните творби, формиращи бибоп стила, се оказват повече или по-малко самостоятелно развиващи се.

В края на 30-те години младите музиканти започват да развиват тези идеи и методи. „Двама от най-важните създатели на бопа са саксофонистът Чарли Паркър и тромпетистът Диззи Гилеспи. Те работят самостоятелно и все повече се интересуват от обогатяването на хармоничния езика в джаза“⁵. Въз основа на честата смяна на хармонията и използването на алтернативни акорди те

---

⁴ Myers, Marc. Why Jazz Happened? Berkeley: University of California Press, 2013), p. 14 – 15.

⁵ Roychaudhury, Satyajit. The Bebop Revolution in Jazz.
http://www.congosquarejazz.com/the_bebop_revolution_in_jazz.pdf

започват да прилагат импровизацията, за да преработят и разширят оригиналната хармонична структура на музиката. Разработват и техники за изпълнение на сложни импровизации с асиметрични акценти и фрази в много бързо темпо. Тези опити за създаване на нов музикален стил нямат голям отзвук. Едва след като някои музиканти започват редовно да разискват помежду си новите музикални тенденции, настъпва развитие в тази насока.

През 40-те години на миналия век в историята на джаза се случва първата революция – ражда се бибопът. В средата на 40-те години Втората световна война е към своя край и следвоенната икономика и пазарът на труда са напълно трансформирани, което също косвено оказва влияние върху света на джаз музиката. Въпреки че възможностите за изпълнения на големи бендове рязко намаляват, някои млади музиканти вярват, че джазът се е превърнал в развлекателен инструмент, който да угоди на публиката, губейки своята индивидуалност и артистична изява. По това време Чарли Паркър, Дизи Гилеспи и други чернокожи джаз музиканти се открояват с музиката, която свирят, и съвместно развиват нов стил за изпълнение на джаз музика – бибоп, наричан понякога и „ръмжаща мелодия“. *„Разбира се, те не са единствените музиканти, които влияят на стила бибоп, който се превръща в доминиращ джаз стил през по-голямата част от 40-те години.“*⁶

Това е съвсем нов музикален стил, а появата му определено може да бъде счестена за джаз революция. В историята на джаза периодът на развитие на бибоба е свързан с тенденцията, която някои музиканти се опитват да въведат – създаване на групи за надарени изпълнители и изключване на музиканти, които не отговарят на техните художествени изисквания. Virtuozните музикални умения се превръщат във водещи за бибоп изпълнителите и те се

---

⁶ Myers, Marc. Op. cit., p. 46.

опитват да омаловажат всеки, който не може да се справи с бързото темпо. Постепенно тези групи се дистанцират от публиката, от ръководителите на бенд-групите, от музикантите, които не изпълняват джаз, и дори от останалите джаз музиканти. Те правят всичко, за да издигнат джаза от нивото на комерсиална музика за танци и развлечение до това на елитно изкуство. В същото време правят опити да подобрят статута на изпълнителите и от джаз музиканти, които просто забавляват публиката, да станат истински уважавани артисти. Тези опити не се увенчават моментално с успех и когато музикантите попаднат в неблагоприятна позиция, се самовглъбяват в музиката с едно особено чувство на самодостатъчност. Те често достигат до крайности, обръщат се с гръб към публиката по време на соло, напускат сцената, без да се съобразяват с другите музиканти, когато солото приключи. Високомерието, което демонстрират към публиката, е сравнимо с това, което изпитват към онези джаз музиканти, които се разминават с техните музикални виждания. Затова в историята на джаза бибоп музикантите са възприемани като аутсайдери.

Особености на бибоба

*„Импровизацията заема важно място в музикалния процес на джаза и по тази причина през цялата му история се поддържа традиция, която държи на творчески импровизации“.*⁷ Тази традиция насърчава джаз музикантите да развиват нови музикални концепции, базирани на новаторство в боравенето с хармонията, ритъма и тембъра на инструмента. Затова през миналия век джазът включва все по-нарастващото разнообразие от индивидуални и колективни стилове. Акцентът върху импровизацията

---

⁷ Roychaudhury, Satyajit. Op. cit. http://www.congosquarejazz.com/the_bebop_revolution_in_jazz.pdf

прави изпълнението на живо пред публика ключов фактор в творческия процес.

Музикалната фраза в стила бибоп има много типични особености в техниките на изпълнение. Тези характеристики допринасят стилът да е лесно разпознаваем. Това е джаз с „бунтовнически характер“, наследил традиционните музикални елементи на джаза и суинга от Ню Орлиънс, но постигнал пробив и революция в творческите идеи.

Най-важните характеристики на бибоба са:

- акцентира се върху многопластов, променящ се ритъм;
- отдава се значимо място на импровизацията;
- създава се нова концепция за хармонията.

а) особености на бибоп ритъма

В мелодичната линия на бибоба често има триолова ритмическа пулсация, което води до усещане за насечен ритъм. Въпреки че и суинг и бибоп музикантите споделят общо начало, последните се различават от първите по това, че използват много по-бързо темпо по време на изпълнение. Това изключително бързо темпо създава музиканти виртуози. Те не само трябва да боравят умело с инструментите си, но е нужно и да реагират максимално адекватно, за да запазят хармоничната цялост на мелодията. Много често музикантите изпълняват мелодии с темпо над 200 удара в минута.

*„Може би най-значимата характеристика (на бибоба) е разнообразната ритмична текстура, което е в значителен контраст с подхода, възприет от суинг музикантите.“*⁸ В бибоба основният ритъм е зададен от контрабасиста и

---

⁸ Narunsky, Michael Dan. Teaching Jazz Harmony through an Understanding of Bebop. Faculty of Humanities University of Cape Town, 2008.
https://open.uct.ac.za/bitstream/handle/11427/8150/thesis_hum_2008_narunsky_md%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y

е следван от барабаниста, докато на пианото се добавят различни музикални фрази за включване и изключване на ритъма. Тези фрази понякога подсилват, а друг път допълват мелодията, засилвайки ритмичното взаимодействие по време на импровизираните сола.

б) особености на бибоп мелодията

По отношение на мелодията в бибоба музикантите използват голям брой триоли от осмини върху тоновете на акорда, а това се различава от навика на музикантите от периода на суинга, които променят само темата на мелодията и част от нейната хармония. Бибоп музикантите използват и много полутонове, за да увеличат сложността на мелодичните линии. Също така в изграждането на импровизацията се прилагат специфични елементи спрямо звучащия в момента акорд – лидийска доминанта, целотонова гама, чужди на акорда тонове.

Чарли Паркър. *Honey and Body*

В алтерования мажорен септакорд върху тона „ла“ (A7alt) (ла-до диез-фа-сол-до) (A-C#-F-G-C) в т. 42 Чарли Паркър използва в импровизацията си алтерованата скала „ре“ (ре-ми бемол-фа-сол бемол-ла бемол-си бемол-до) (D-Eb-F-Gb-Ab-Bb-C) .

Сони Стит. *Rays Idea*

В алтерования мажорен септакорд върху тона „сол“ (G7alt) сол-си-ми бемол-фа-си бемол (G-B-Eb-F-Bb) в т. 91 Сони Стит импровизира, използвайки алтерованата скала

„сол“ – сол-ла бемол- си бемол-си-ре бемол-ми бемол-фа (G-Ab-Bb-B-Db-Eb-F, където ми бекар се проявява като дисонанс.

Чарли Паркър. *Honey And Body*

В акорд D7b13 – ре-фа диез-ла-си бемол-до (D-F#-A-Bb-C) в т. 37 Чарли Паркър използва лидийска доминанта върху тона „ре“ – ре-ми-фа диез-сол диез-ла-си-до (D-E-F#-G#-A-B-C) в импровизацията си.

Чарли Паркър. *Honey And Body*

В акорда A7#5 – ла-до диез-фа-сол (A-C#-F-G) в т. 90, Чарли Паркър използва в импровизацията си целотонна скала до диез-ре диез-фа-сол-ла-си (C#-D#-F-G-A-B).

Музикантите в този период композират нови сложни мелодии, за да подобрят оригиналната хармония на пиесите. Саксофонистът Чарли Паркър създава много красиви мелодии, променяйки основните акорди и хармонията, като добавя допълнителна терца към тризвучието и използва септакорди. Преди появата на бибопа акордите в джаз музиката са относително прости. с усложняването им се навлиза в една по-различна интонационна среда, изобилстваща от мелодични линии с широк диапазон, разнообразна ритмика, бързо темпо, необичайни и неочаквани тонални съпоставяния и отклонения.

в) особености на бибоп хармонията

Бибоп хармонията се отличава със своята характерна звучност и

функционалност. Когато музикантите импровизират около сложната акордова прогресия, те употребяват замяна на мажорни с минорни акорди и обратно. Поради акцента върху индивидуалното изпълнение музикантите обикновено сами изменят хармонията или добавят акорди по време на изпълнение, за да усложнят творбата и т.н.

Тъй като мелодията стои в основата на песента, бибоп музикантите не се задоволят просто с декоративни вариации. Въз основа на запазването на оригиналната хармония те от време на време добавят и нови акорди.

Джордж Гершуин. *Summer time*

Two staves of musical notation for George Gershwin's 'Summer time'. The first staff shows a melody in 4/4 time with chords: F#-7(b5) B7, E-7, F#-7(b5) B7, E-7, and A-7. The second staff continues the melody with chords: A-7/G and F#-7(b5).

Чарли Паркър. *Summer time*

Three staves of musical notation for Charlie Parker's 'Summer time'. The first staff shows a melody in 4/4 time with chords: B7/F# and Em6. The second staff continues the melody with chords: Em6, B7/F#, Em6, B7/F#, Em6, B7/F#, Em6, Am6, Am7/C, and Am7/E. The third staff shows a melody in 4/4 time with chords: B/D# and F#7(9).

В един 12-тактов блус музикантът изпълняващ бибоп, може да използва до десет или дванадесет акорда. Мелодиите в някои бибоп изпълнения често са дисонантни и умишлено контрастират с оригиналните хармонии, за да се постигне ефект на напрежение.

Ла бемол в т. 34 при „now'the time“ е чужд на акорда тон – при мажорен септакорд върху тона „ла“ (A7). Ла бемол и фа бекар в т. 35 са чужди на акорда тонове за мажорен септакорд върху тона „ре“ (D7):

Си бемол в т. 34 на „Billie's Bounce“ и до бекар са чужди на акорда тонове за мажорния септакорд върху тона „ла“ (A7):

Интензивният хармоничен ритъм е друга особеност на бибоба. Хармоничния ритъм в този стил се отнася до продължителността на всяка промяна на акорда. Повечето от бибоп произведенията съдържат два акорда в един такт, като бибоп-акордът обикновено трае две времена, а честите промени на акордите изискват изпълнителят да бъде изключително опитен музикант. За да се гарантира последователността на звученето при импровизацията са нужни изключително бързи реакции.

Чарли Паркър. *Confirmation*

5 Dmaj7 C#m7 F#7(b9) Bm7 E7 Am7 D7

9 G7 F#m7 B7 E7 A7

Чарли Паркър. *Moose the Mooche*

G Am D7 G

Am D7 Dm G7 C7 G

Am D7

г) особености на бибоп бенда

За изпълнението на бибоп е необходима виртуозна импровизация на изпълнителя в комбинация със сложни акордови прогресии. По тази причина съставът на оркестъра е малък, обикновено от 3 до 6 души. По такъв начин се увеличава взаимодействието между музикантите и се навлиза в един вид атмосфера на съревнование в джаз средите. Така например саксофонистите в биг бендовете солират много повече, както и хармоничните инструменти като пианото и китарата. Барабанистите и басистите също могат да разчупят ритъма с по-закачливи и интерактивни техники, така че цялостното чувство, което дава музиката при слушане, да е по-стегнато и комплексно. Тъй като акцентът на изпълнението пада върху личните импровизационни умения,

музикантите не използват нотен текст, когато свирят. Това е и своеобразен начин, по който да противодействат на суинг музиката, която се свири по предварително зададени аранжimenti. Появата на бибоп разкъсва ограничителната рамка на ранния джаз, а също така оказва значително влияние върху развитието на джаза по-късно. Мелодията на бопа понякога изглежда несвързана, а друг път избухва в последователност, ритъмът е фрагментиран, хармонията се променя често и е много сложна. Бибоп музиката звучи като случайна и невротична, но всъщност е изпълнена със страст и напрежение.⁹ „Бибопът, макар и да има много кратък живот и да е доминиращ стил в джаза за едва около четири години, оказва голямо влияние върху всяка следваща форма на джаза.“¹⁰

---

⁹ 《爵士课堂》--北京现代音乐研修学院 (Джаз класна стая . Пекински институт за обучение по модерна музика) <http://www.bjcm.com/college/jsly/xyjj/7603.html>

¹⁰ **Giddins, Gary, Scott DeVeaux.** Jazz. New York: W. W. Norton&Company, 2009, p. 335.